

10

Sabbaten

”Sex dagar skall du arbeta och utföra alla dina sysslor, men den sjunde dagen är Herrens, din Guds sabbat. Då skall du inte utföra någon syssla, därför har Herren välsignat sabbatsdagen och helgat den” (2 Mos 20:9–11). Detta avsnitt ur de tio budorden avslöjar inte i sig själv sabbatens absolut dominerande plats inom judendomen. Men det faktum att det är det enda bland de tio budorden, som handlar om att följa en rituell regel, bevisar den unika ställning som tilldelats sabbaten bland alla de lagar som reglerar människans förhållande till Gud.

Även om den troende juden underkastar sig många bud, så hyser han en speciell kärlek till sabbaten. Det finns inget annat bud eller rituellt bruk i hela judendomen, för vilket man kan finna sådana uttryck av känsla och hängivenhet som för sabbaten.

Det är det enda religiösa bruket som har blivit förkroppsligat i böernas religiösa poesi. Med kärleksfulla känslor liknas sabbaten på fredagskvällen vid en brud. Liksom bruden traditionellt beskrivs som strålande och vacker, en poetisk symbol för charm och renhet, ett föremål för kärlek och tillgivenhet, så är sabbaten för juden. Sabbaten kallas också drottning Sabbat – *Shabat Hamálka*. För poeter och mystiker symboliserar en drottning ett majestät, skönhet och behag, och med dessa poetiska symboler ser juden också på sabbaten.

För många – judar och icke-judar – kan sabbaten synas vara restriktiv. En flyktig kännedom om sabbatens lagar kan förleda en att tro att den är en allvarlig dag för dem som håller på den, en dag utan glädje och stämning. För dem som följer sabbatens bud är motsatsen sann. Den är en härlig befrielse från vardagliga bekymmer och rutingörömmål, en dag av fridfullt lugn, inre glädje och andlig upphöjelse. Det är inte utan skäl som Midrash talar om det eviga paradiset i den kommande världen som en enda lång, evig sabbatsdag, ”*jom shekulo shabat*”, eller att det från Bibeln härledda uttrycket ”*Oneg Shabat*”, sabbatsglädje (Jesaja 58:13) har blivit ett vanligt uttryck bland judar överallt.

(Sabbaten inleds på fredagskvällen genom att sabbatsljus tänds omkring tjugo minuter före solnedgången (tiden kan anpassas efter årstiderna). Följande välsignelse läses:)

Lovad vare Du, Herre, vår Gud, världens konung, som helgat oss genom sina bud och befallt oss att tända sabbatsljuset.

Efter det ljusen tänts hälsar man de andra närvarande med orden shabat shalom. Alla svarar på samma sätt.

(Bland böner som sedan läses i samband med måltiden är kidush, helgandet:)

Lovad vare du, Herre, vår Gud, världens konung, som skapat vinrankans frukt. Lovad vare du, Herre, vår Gud, världens konung, som helgat oss genom sina bud och utvalt oss i kärlek och välbehag och givit oss din heliga sabbat till del, till skapelseverkets åminnelse. Den dagen är den första bland de heliga högtiderna, en åminnelse av uttåget ur Egypten. Ty du har utvalt oss, och du har helgat oss framför alla folk och i kärlek och välbehag givit oss din heliga sabbat. Lovad vare du, Herre, som helgar sabbaten.

(Sabbaten avslutas efter mörkrets inbrott lördag kväll. Då läses havdala-bönen:)

Lovad vare Du, Herre vår Gud, världens konung, som skiljer mellan heligt och icke heligt, mellan ljus och mörker, mellan Israel och folken, mellan den sjunde dagen och de sex arbetsdagarna. Lovad vare Du, Herre, som skiljer mellan heligt och icke-heligt.

(Donin: Att vara jude)

...

Många som längtade efter rättfärdighet och rättvisa drog då ut i öknen med sina barn, sina hustrur och sin boskap för att bosätta sig där, ty det onda hade drabbat dem hårt. Det kom bud till kungens män och till trupperna i Jerusalem, Davids stad, att folk som trotsade kungens befallning hade dragit ut till grottorna i ödemarken. En stor styrka tog då upp jakten på dem, spårade upp dem och gick i ställning mitt emot dem. Det var på sabbatsdagen de började striden. De sade till dem: "Låt det vara nog! Kom ut och gör som kungen har befallt, så skall ni få leva."

Israeliterna svarade: "Vi kommer inte ut; vi vill inte följa kungens befallning och vanhelga sabbatsdagen." Då gick kungens trupper omedelbart till anfall. Men israeliterna värjde sig inte; de kastade inte en sten och spärrade inte för grottorna. "Utan skuld går vi alla i döden", sade de. "Himmel och jord är våra vittnen på att ni dödar oss mot all rätt." Fienden anföll dem på sabbaten, och de och deras hustrur och barn och boskap blev dödade, upp emot tusen personer.

När Mattathias och hans vänner fick veta detta, sörjde de djupt de döda. Och de sade till varandra: "Om vi alla gör som våra bröder och avstår från att kämpa för våra liv och våra lagar mot hedningarna, då kommer de snart att utplåna oss från jordens yta." Den dagen fattade de detta beslut: "Om någon angriper oss på sabbatsdagen, skall vi bjuda honom strid, vem han än är. Vi skall inte bli dödade allesammans, så som våra bröder dödades i grottorna."

(Första Mackaberboken 2)

KOMMENTAR

lakttagandet av buden om sabbaten – tiden från fredag kväll till lördag kväll – är mycket viktigt för nutida judar, liksom det varit för gångna tiders judar. Här citeras först något av vad som skrivits om sabbaten i en nutida handbok för judiskt liv, Donin: Att vara jude. En vägledning för judisk livsföring i vår tid s 50–68. För att visa hur tillämpningen av sabbatsbudet dock har en begränsning citeras därefter ett stycke ur Första Mackabeerboken kap 2. Mackabeerböckerna hör till vad som brukar kallas Gamla testamentets apokryfiska böcker. Mackabeerna var en släkt som ledde ett uppror mot grekiska förtryckare i Palestina på 160-talet fKr.

UPPGIFTER

1. Nämn några viktiga moment i judiskt sabbatsfirande!
2. Vad i sabbatsfirandet anknyter till a) det judiska folkets känsla av att vara ett utvalt folk? b) det judiska folkets historia?
3. Varför är sabbatsfirandet så viktigt för en jude?
4. Vad innebär det att sabbaten liknas vid en brud?
5. Vad är viktigare än sabbaten?